

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL 2021–2030 M. PLĖTROS PROGRAMOS VALDYTOJO SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO
MINISTERIJOS ŠEIMOS POLITIKOS STIPRINIMO PLĖTROS PROGRAMOS PATVIRTINIMO
(TAP-21-1299(2); 21-31824)**

2021-11-09 Nr. NV-2788

Vilnius

Rengėjas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Tikslas – patvirtinti 2021–2030 metų šeimos politikos stiprinimo plėtros programą (Programa).

Esama situacija. Lietuva susiduria su demografinėmis problemomis: mažėjančiu gimstamumu, senstančia visuomene, santuokų skaičiaus mažėjimu, ištuokų skaičiaus didėjimu, vaikų, augančių tik su vienu iš tėvų, skaičiaus didėjimu, mažėjančiu gyventojų skaičiumi. Formuojant ir įgyvendinant šeimos politiką, būtina atsižvelgti į minėtus iššūkius. Todėl yra svarbu kurti teises ir organizacines priemones, skirtas palankiai šeimai aplinkai kurti, kurios paskatintų teigiamas demografines tendencijas, mažintų smurtą artimoje aplinkoje, sudarytų sąlygas plėtoti kokybišką ir prieinamą visoms šeimoms pagalbą, stiprintų moterų ir vyrų lygias galimybes.

Esmė:

Programa įgyvendins 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano (NPP) 2.5 uždavinį „Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“.

NPP 2.5. uždavinio rodikliai:

- 2.5.1. Namų ūkių su vaikais skurdo rizikos lygis, proc.: 2025 m. – 15 proc.; 2030 m. – 12 proc. (2020 m. – 17,1 proc.).
- 2.5.2. Suminis gimstamumo rodiklis, vaikų skaičius tenkantis 1 moteriai: 2025 m. – 1,7; 2030 m. – 1,75 (2020 m. – 1,6).
- 2.5.3. Moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis, proc.: 2025 m. – 11,5 proc.; 2030 m. – 10 proc. (2020 m. – 12,1 proc.).

Problemos ir siūlomos priemonės joms spręsti:

1 problema – krizinėse situacijose šeimos operatyviai nesulaukia pagalbos.

Spręstinos problemos priežastys:

- 1.1. fragmentiška ir menkai prieinama krizinių situacijų įveika.
- 1.2. vaikų ugdymo ir priežiūros paslaugų prieinamumo trūkumas neigiamai veikia šeimų sprendimą susilaukti daugiau vaikų.
- 1.3. šeimos, priklausančios pažeidžiamų asmenų grupėms, patiria skurdo ir atskirties riziką.
- 1.4. neišplėtotas valstybės institucijų, savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas šeimos politikos srityje.
- 1.5. dėmesio sveikatai, naudingų įpročių, vertybių ir elgesio formavimui trūkumas.
- 1.6. klaidingos, neišsamios vaiko teisių žinios visuomenėje ir praktinio įgyvendinimo iššūkiai.

Priemonės, kuriomis sprendžiama 1 problema:

- 1. **Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, socialinės paramos veiksmingumą kriziniais atvejais šeimoje:** teikti kompleksines paslaugas šeimai per bendruomeninius šeimos namus; sukurti socialinių paslaugų srities darbuotojų reguliacijos mechanizmą; sukurti ir įgyvendinti socialinių paslaugų srities darbuotojų motyvavimo stiprinimo ir paramos paketą, kuris apimtų socialinio darbo įvairių gerinimą, darbo užmokesčio didinimą; stiprinti socialinių paslaugų sistemą ir kt.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m.: organizacijų, įsidiegusių socialinių paslaugų kokybės standartą ir sėkmingai pabaigusią dalyvavimą jo palaikymo veikloje, dalis sieks 80 proc. (dabar – 77 proc.); patvirtintų pasiūlymų išbandyti socialines inovacijas dalis sudarys 25 proc.; asmenų, kurie teigia, kad kompleksinės paslaugos šeimai padarė teigiamą poveikį, dalis sieks 75 proc.

2. **Plėtoti įrodymais grįstas programas ir trūkstamas specializuotas paslaugas, skirtas šeimoms, vaikams ir jauniems žmonėms:** kurti, diegti ir didinti specializuotų programų prieinamumą vaikams ir šeimoms, orientuotą į kokybišką pagalbą; kurti budinčių globotojų specializacijų modelį; plėtoti į individualius vaikų ir šeimų poreikius orientuotą pagalbą, paramą ir paslaugas; plėtoti ne tik kokybiškas intervencijas, kai šeima jau susiduria su įvairiais iššūkiais, bet ir prevencines paslaugas; didinti visų šeimų – nepriklausomai nuo to, kokia yra šeimos situacija – galimybes gauti jiems reikalingas paslaugas ir kt.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m.: vaikų, laikinai ir nuolat globojamų (rūpinamų) šeimos aplinkoje, skaičius nuo visų laikinoje ir nuolatinėje globoje (rūpyboje) esančių vaikų, bus ne mažiau 90 proc. (2021 m. – 73 proc.); palydimąsias paslaugas gavusių jaunuolių dalis nuo visų globos sistemą paliekančių jaunuolių sudarys 80 proc. (2020 m. – 8 proc.); budinčių globotojų prižiūrimų vaikų dalis nuo visų globojamų vaikų sieks 7 proc. (2020 m. – 4 proc.).

3. **Padidinti globojamiems (rūpinamiems) vaikams teikiamą paramą būtiniausiems poreikiams (mitybos, sveikatos priežiūros, ugdymo) užtikrinti:** atlikti bendruomeninių vaikų globos namų patiriamų išlaidų globojamų vaikų poreikiams užtikrinti analizę, tobulinti globos (rūpybos) išmokų sistemą ir kt.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. globos (rūpybos) išmokos dydis palyginti su minimalią vartojimo poreikių dydžiu (MVPD) sudarys ne mažiau nei 80 proc. (dabar – 62 proc.).

4. **Užtikrinti vaikų priežiūros paslaugų įvairovę ir prieinamumą** – užtikrinti vaikų iki 4 m. priežiūros paslaugos teikimą savivaldybėse.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. vaikų gavusių priežiūros paslaugas dalis, nuo visų vaikų skaičiaus, bus 15 proc.

5. **Padidinti nemokamo mokinių maitinimo prieinamumą ir paramą mokinio reikmenims įsigyti:** atlikti visuotinio priešmokyklinukų ir pirmokų nemokamo maitinimo stebėseną; išsiaiškinti visuomenės, savivaldybių ir kitų suinteresuotų grupių požiūrį į nemokamą visuotinį maitinimą; įvertinti visuotinio visų pradinukų nemokamo maitinimo tikslingumą bei paramos mokinio reikmėms įsigyti adekvatumą ir kt.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m. ne mažiau nei 40 proc. mokinių gaus nemokamą maitinimą (2020 m. – 26,5 proc.), parama mokinio reikmenims įsigyti padidės ne mažiau nei iki 160 Eur (dabar – 80 Eur).

6. **Stiprinti atstovavimą šeimos interesams ir keisti stigmatizuotą visuomenės požiūrį į tam tikras šeimas:** stiprinti valstybės institucijų, savivaldybių ir nevyriausybinėse organizacijų bendradarbiavimą, sprendžiant su šeimos politikos formavimu ir įgyvendinimu susijusius klausimus; įgalinti šeimų interesų atstovavimą, savivaldybių šeimų tarybų suaktyvinimą per šeimų pilietinio aktyvumo skatinimą, informuotumo didinimą, atstovavimo gebėjimų stiprinimą ir kt.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. savivaldybių, kuriose įsisteigusios savivaldybių šeimos tarybos, dalis išaugs nuo 60 iki 85 proc.

7. **Stiprinti vaikų ir jaunimo lytiškumo ugdymą:** skatinti lytiškumo ugdymo paslaugų teikimo plėtrą, organizuoti ilgalaikius mokymus darbuotojams, dirbantiems su jaunimu ir kt.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. visose savivaldybėse su vaikais ir jaunimu dirbantys asmenys bus apmokyti teikti konsultacijas vaikams ir jaunimui lytiškumo klausimais.

8. **Stiprinti vaiko teisių įgyvendinimą ir apsaugą:** stiprinti vaiko teisių apsaugos specialistų profesines kompetencijas, tobulinti vaiko situacijos vertinimo procesus, didinti visuomenės supratimą apie vaiko teises ir pačių vaikų aktyvesnį dalyvavimą priimančiais sprendimais, turinčiais poveikį jų gyvenimui.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. 95 proc. vaiko teisių apsaugos specialistų bus dalyvavę kvalifikacijos stiprinimo veiklose.

1 problema taip pat bus sprendžiama, įgyvendinant priemones, numatytas Socialinės sutelkties, Įtraukios darbo rinkos ir Pajamų nelygybės mažinimo plėtros programose (valdytoja – SADM), Regionų plėtros programoje (valdytoja – VRM), Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programoje (valdytoja – SAM), Švietimo plėtros programoje (valdytoja – ŠMSM).

2 problema – Neužtikrinamos moterų ir vyrų lygios galimybės.

Spręstinios problemos priežastys:

- 2.1. stereotipais pagrįsti moterų ir vyrų vaidmenys šeimoje ir visuomenėje bei nepakankamas vyrų įsitraukimas į šeimos gyvenimą.
- 2.2. persikertančioji nelygybė (diskriminacija keliais pagrindais).

Priemonės, kuriomis sprendžiama 2 problema:

1. **užtikrinti stereotipais pagrįsto moterų ir vyrų vaidmenų šeimoje ir visuomenėje paplitimo mažėjimą:** mažinti lytimi pagrįstų stereotipų paplitimą, didinti moterų galimybes pilnavertiškai dalyvauti darbo rinkoje ir visuomeniniame gyvenime, vyrams ir moterims sėkmingai derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, vyrams – labiau įsitraukti į šeimos gyvenimą ir kt.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m. Lietuvos lyčių lygybės indeksas bus 61 balas (dabar - 56,3); tėčių, pasinaudojusių vaiko priežiūra, bus 40 proc., motinų – 60 proc. (2020 m. tėčių – 24 proc., motinų – 76 proc.).

2 problema taip pat bus sprendžiama, įgyvendinant priemones, numatytas Socialinės sutelkties ir Įtraukios darbo rinkos plėtros programose (valdytoja – SADM).

Programai įgyvendinti 2021–2030 m. reikės 168 547 tūkst. Eur (iš jų: 34 000 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšos, 134 547,2 tūkst. Eur „Europos socialinis fondo +“ lėšos) (finansinės projekcijos bus reguliariai peržiūrimos ir pagal poreikį tikslinamos). Įgyvendinant Programą bus stebimi Europos Komisijos ir kiti tarptautiniai kvietimai rengti projektus ir vertinama galimybė veiklomis prisidėti prie šios programos tikslų ir priemonių įgyvendinimo.

Nauda. Programos priemonių įgyvendinimas padės kurti tinkamą, skatinančią, palankią šeimai aplinką, stiprinti moterų ir vyrų lygias galimybes, skatinti gimstamumą, užtikrinti ir palaikyti šeimų ir vaikų emocinę gerovę, plėtoti kokybiškas, visoms šeimoms prieinamas paslaugas. Tikimasi, kad 2030 m. suminis gimstamumo rodiklis, vaikų skaičius tenkantis vienai moteriai sieks 1,75, o šeimų su vaikais skurdo rizikos lygis sumažės nuo 15 iki 12 proc.

Įgyvendinant Programą taip pat dalyvaus ŠMSM, SAM, VRM, KM, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, savivaldybės.

Derinimas. Pirminį projektą parengė darbo grupė, į kurios sudėtį buvo įtraukti SADM, SAM, ŠMSM, AM, FM, VRM atstovai. Pasiūlymus teikė suinteresuotos valstybinės institucijos ir socialiniai partneriai: Asociacija „Lyderė“, Lygių galimybių tyrėjų tinklas, Lietuvos moterų lobistinė organizacija, Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas, Nacionalinės šeimos taryba, Šeimų asociacija, Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija, BGI Consulting. 2021-04-08 su Nacionaline šeimos taryba organizuota viešoji konsultacija. Projektas derintas su SAM, ŠMSM, TM, VRM, KM, FM, Lietuvos savivaldybių asociacija. Į daugumą gautų pastabų ir pasiūlymų atsižvelgta.

Programos projektas svarstytas 2021-10-26 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas įvertinus Vyriausybės kanceliarijos Socialinės politikos grupės, Strateginio planavimo ir stebėsenos grupės ir Teisės grupės pastabas ir pasiūlymus, taip pat ŠMSM pastabas dėl švietimo srities priemonių ir formuluočių (suderinta darbo tvarka).

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektas įgyvendina Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 3.1.1., 3.1.2., 3.1.4., 3.1.6., 3.3.8., 3.3.10., 3.4.3., 3.5.2., 3.5.2., 3.5.5., 3.6.8 papunkčių nuostatas.

Dalykinio vertinimo išvada.

Projektą siūlome svarstyti **Vyriausybės posėdžio B dalyje.**